

ORIENTAREA ÎN MEDIUL ÎNCONJURĂTOR ÎN PLANUL JENA

Profesor pentru învățământul preșcolar **Luminița Martinescu***

Rezumat

Înându-se cont de particularitățile de vârstă ale copiilor, la nivel preșcolar se pune accent deosebit pe intrarea în contact direct cu natura și lumea înconjurătoare, ca modalitate generală de cunoaștere a realității, deoarece experiența personală este cea mai bună bază pentru învățare. Potrivit Planului Jena, în grădinițe se pornește de la activități practice cu scopul dobândirii de cunoștințe, pentru a se ajunge, printr-o prelucrare internă individuală, la educație, creștere și dezvoltare a copiilor. În acest context trebuie privită orientarea în mediul înconjurător. Mediul înconjurător, conform acestei accepțiuni, reprezintă totalitatea factorilor externi din natură și societate care acționează asupra omului și care condiționează existența lui. Încă de la naștere, copilul crește și se dezvoltă bio-psiho-social sub influența directă a mediului, acesta constituind pentru el principala sursă de învățare. În contact direct cu persoanele și obiectele din mediul apropiat, cu fenomenele naturale observate, la copilul preșcolar se dezvoltă personalitatea și se perfecționează capacitatea de a se adapta la realitatea existentă.

Cuvinte-cheie: Planul Jena, educație preșcolară, orientarea în mediul înconjurător.

Abstract

Taking into account the age-particularities of children at preschool level, a special emphasis is made on their direct contact with nature and with real life, in general, because personal experience is the best foundation for learning. According to the Jena Plan, kindergarten-teachers should start from practical issues in order to enable children to acquire knowledge, to help them develop through an internal individual process and to achieve good education. The orientation into the environment must be seen in this context. The environment represents all external factors, both related to nature and to human society, influencing one's existence and condition. Since birth, children grow and develop bio-psycho-socially under the direct influence of the environment. It represents for them the main source of learning. Being directly in contact with people, objects, natural and social phenomena, preschool children develop their personality and adjust to certain realities.

Keywords: Jena Plan, preschool education, orientation in the environment.

* Grădinița cu Program Prelungit Nr. 7 Mangalia, județul Constanța
martinescu.luminita@yahoo.com

1. Introducere

Primul precedent al Fundației Planul Jena, Chris Jansen, este cel care a utilizat prima dată termenul de „orientare în mediul înconjurător”. Ca urmare a preocupărilor sale pentru această temă, Jansen a propus o schemă, cunoscută sub numele de „bicicleta lui Jansen”, din care reiese: legătura dintre realitatea investigată și abordarea acesteia în procesul educațional; rolul copilului și al cadrului didactic în procesul de învățare și modalitățile de lucru posibile (Cuciureanu M., 2006).

2. Prezentarea *Orientării în mediul înconjurător*

În lucrarea „Jenaplan 21” (Both, 1997) care abordează problemele ale Planului Jena, Kees Both grupează temele de discuție care apar în orientarea în mediul înconjurător și care apar cel mai frecvent în procesul educațional în 7 categorii:

- *Anul și desfășurarea lui;*
- *Împrejurimile și ambientul;*
- *Fabricarea și utilizare;*
- *Tehnic ;*
- *Comunicare;*
- *Conviețuire;*
- *Viața privită din prisma individului.*

Considerat ca o activitate formativă generală, *orientarea în mediul înconjurător* oferă posibilități de individualizare a demersului de predare-învățare, respectând ritmul propriu de dezvoltare al copiilor, realizarea efectivă a progresului în acumularea unor achiziții, promovând sprijinul reciproc (învățarea colaborativă), dialogul constructiv, libertatea și inițiativa personală. Această individualizare constă într-o abordare diferențiată, conform teoriei inteligențelor multiple formulată de Howard Gardner.

Orientarea în mediul înconjurător implică cunoașterea și aprecierea mediului, a naturii ce ne înconjoară. Familiazarea copiilor cu natura va duce și la o atitudine favorabilă de ocrotire a acesteia deoarece, după cum spunea renumitul biolog și naturalist George Schaller, „nu poți proteja ceea ce nu cunoști”. A scoate un copil din mediul colar obișnuit este deja jumătate din calea spre succes, o spun specialiștii.

O importanță deosebită trebuie acordată valorilor și practicilor obiceiurilor locale prin prezentarea și implicarea directă a copiilor în asemenea activități: împletitul corurilor din nuiele, sculptura în lemn, cusutul, frământarea și coacerea pâinii, esutul covorașelor, olăritul. Copiii trebuie învățați să observe

lumea înconjur toare, s o descopere, s umble cu „ochii deschi i”. Din primele momente petrecute în gr dini trebuie s cre m o atmosfer pl cut , s -i facem s se bucure de lucrurile m runte din via , s îi înv m s observe, s vad , s simt , s se minuneze. Vor reu i numai dac vor vedea la adul ii din jurul lor aceea i atitudine deschis .

O func ie important a *orient rii în mediul înconjur tor* este aceea de a-i înv a pe copii s cerceteze mediul în care tr iesc, s î i pun întreb ri i s încerce s afle r spunsuri cu privire la realitatea înconjur toare. Jocul, la vârsta pre colar , este una dintre activit ile care garanteaz însu irea cuno tin elor i adaptarea la realitate, de aceea este necesar s se în eleag importan a implic rii copiilor în astfel de activit i. Jocul reprezint cea mai important surs de înv are pentru copii, este activitatea care îi ajut s înve e cel mai eficient. Copiii înva s interac ioneze cu ceilal i, s exploreze mediul, s g seasc solu ii la situa ii-problem , s î i exprime emo iile, s achizi ioneze cuno tin e i abilit i care le vor fi necesare pentru adaptarea la cerin ele colii i la orice fel de situa ie ivit .

Copilul are nevoie nu numai de sprijin i îndrumare, ci i de libertate i spa iu pentru ini iativa personal , iar educatorul trebuie s în eleag i s încurajeze modalit ile specifice prin care copilul înva , adic prin: imitare, metoda *încercare – eroare*, experimentare. Prin excelen , jocul constituie cadrul specific unui antrenament al spontaneit ii i al libert ii de expresie, un stimul important în cultivarea receptivit ii i a sensibilit ii, a mobilit ii i flexibilit ii psihice. Copiii achizi ioneaz experien e din orice tr ire. Perioada copil riei marcheaz întreaga via psihic ulterioar , iar jocul este un izvor de experien e cu rol formativ deosebit de mare i multilateral.

Activitatea în natur se poate desf ura în mai multe modalit i, punându-se diferite accente: tiin ific (cunoa tere, recunoa tere, observare, în elegere, igienizare, reciclare), artistic (muzic , desen), de aventur (orientare, concursuri), ludic (jocuri).

Însu irea con tient a unor cuno tin e despre natur , corecte din punct de vedere tiin ific, constituie fundamentul form rii concep iei tiin ifice despre lume i via a. La vârsta pre colar este foarte important contactul copilului cu mediul înconjur tor pentru cunoa terea diferitelor fenomene ce se petrec în natur . Astfel se îmbog e te con inutul senza ilor i al percep ilor. Bog ia de informa ii oferite copilului de mediul înconjur tor constituie o baz important pentru formarea unor reprezent ri clare despre obiectele lumii reale. Perceperea componentelor mediului prin antrenarea tuturor analizatorilor ajut copilul s diferen ieze însu irile caracteristice ale acestora,

sîi formeze treptat reprezentările respective, îi dezvoltă spiritul de observație. Sub îndrumarea adultului, încep să se dezvolte la copil în perioada preșcolară capacitatea de a cerceta și de a dezvolta relațiile cauzale dintre obiecte, stimulând gândirea divergentă. Din cauza experienței limitate, copilul preșcolar poate ajunge uneori să îi formeze conexiuni eronate, neconforme cu realitatea. De aceea este utilă cunoașterea organizată, cu activități de investigare repetitive, care să aibă la bază observarea unor manifestări concrete, astfel ca gândirea copilului să fie dirijată spre înțelegerea cauzelor. Observarea sistematică a unor fenomene și procese ca dezvoltarea plantelor, creșterea animalelor, succesiunea anotimpurilor, evoluția fenomenelor naturale, a fenomenelor sociale etc. îi ajută pe copii să perceapă, să sesizeze interdependența dintre fenomenele naturale și cele sociale, dintre natură și om, dintre om și societate, înțurând posibilitatea de a interpreta lumea în mod eronat.

Tot la vârsta preșcolară, sub influența mediului în care trăiește, se pun bazele profilului moral al copilului ca viitor cetățean, profil ce presupune un ansamblu de reprezentări și cunoștințe morale, sentimente morale, trăsături de voință și de caracter. Cunoașterea mediului înconjurător contribuie la dezvoltarea unor percepții și reprezentări personale legate de frumosul din artă, din natură, din societate, la formarea capacității de a aprecia și evalua frumosul, la cultivarea gustului estetic. Observând munca părinților, copiii înțeleg că natura poate fi transformată de către om și totodată învață să prețuiască munca și să înțeleagă importanța ei pentru supraviețuire.

Cunoașterea mediului este în strânsă legătură cu educația ecologică de protecție și îngrijire a naturii. Copilul va fi ajutat și dirijat să identifice surse de poluare și posibilități de eliminare ale acestora. Astfel, se formează atitudini pozitive față de natură, copilul fiind capabil să aplice în contexte reale de viață normele și regulile înscrise privind protecția mediului (Comanescu, 1998).

3. Metode utilizate frecvent în *Orientarea în mediul înconjurător*

Metodele cele mai frecvent utilizate în *orientarea în mediul înconjurător* sunt ieșirile în afara grădiniței (la piață, la bibliotecă, la fabrica de pâine, la ferma de animale, în pădure etc. – destinații din apropierea grădiniței, accesibile grupului de copii preșcolari), metoda proiectelor, metoda conversației, aplicații practice, serbări și jocuri. Selectarea temelor și modul de abordare al acestora se face de către cadrul didactic, care investighează interesele specifice ale copiilor, dar și potențialul pe care localitatea/regiunea respectivă are. Se au în vedere mai multe criterii, care rezultă atât din

concepția despre lume și viața a promovată de Planul Jena, cât și din elemente specifice ale comunității educaționale respective, din realitatea efectivă a acesteia. Durata de desfășurare a temelor este determinată de o seamă de factori: amploarea temei, interesul copiilor, timpul avut la dispoziție, mijloacele de informare disponibile etc.

Orientarea, cunoașterea și adaptarea la mediul înconjurător înseamnă, între altele, (re)cunoașterea propriei identități, raportarea la mediul familial, la grădini și la spațiul public apropiat.

Dintre activitățile de învățare se pot realiza:

a. Exerciții – joc:

- de descriere a propriei persoane (aspect fizic)
- de numire a lucrurilor care ne reprezintă (jocuri, colecții, activități etc.)
- de identificare a membrilor familiei și a colegilor (după voce)
- de identificare a relațiilor dintre colegi (prietenie, înțajutorare, competiție)
- de recunoaștere, în diverse surse de informare, a unor obiecte aparținând spațiului apropiat, de numire a obiectelor din jur și a utilității acestora
- de observare dirijată a lucrurilor/ ființelor;

b. Povestiri despre lucruri, plante, animale, oameni;

c. Executarea unor comenzi de deplasare în spațiu;

d. Exerciții de recunoaștere a spațiului grădiniței (cabinet medical, cantină, birouri, curte, spații anexe) și a spațiului public din apropiere (stradă, cartier, parc), a obiectivelor socioculturale, economice, istorice, religioase din proximitate;

e. Exerciții de identificare a momentelor zilei, a zilelor săptămânii, anotimpurilor și a acțiunilor specifice asociate;

f. Efectuarea unor excursii, drumeții.

Formarea și dezvoltarea unor comportamente adaptative în relația cu mediul înconjurător presupune atât formarea și dezvoltarea comunicării și a unei atitudini civilizate în relația cu ceilalți (învățarea socială), cât și formarea și dezvoltarea unei atitudini ecologice, de respect față de natură. În acest sens, se organizează următoarele tipuri de exerciții: exerciții de conștientizare a categoriilor de persoane după vârstă și gen; exerciții de însușire a formulelor de adresare, formule de politețe; exerciții de comunicare verbală și nonverbală; exerciții de identificare a regulilor grupei; jocuri de rol, exerciții practice de protejare a mediului, a colului viu din clasă etc.

Exersarea conduitei independente pentru integrarea socială vizează formarea și dezvoltarea unor deprinderi de igienă personală, alimentară și a spațiului; formarea comportamentelor independente în situații de transport, cumpărături, vizite, excursii, vizionări de spectacole; formarea abilităților de

adaptare la nivel de microgrup și comunitate. În scopul realizării acestor obiective se pot desfășura: exerciții de întreținere a igienei personale și a vestimentației; exerciții de exersare a poziției la masă și de folosire corectă a tacâmului, de folosire corectă a grupului sanitar; exerciții de simulare a unor situații-problemă din spațiul comun; deplasări în localitate și exersarea regulilor de comportament civilizată în societate; celebrarea unor evenimente, serbări, concursuri, competiții.

4. Concluzii

Orientarea în mediul înconjurător ocupă un loc central, având la bază experiența nemijlocită, cercetarea și descoperirea personală. În perioada precolară dezvoltarea copilului din punct de vedere cognitiv, verbal, emoțional și motric este spectaculoasă și privește dobândirea unor abilități și comportamente specifice. De aceea, în această perioadă este oportun să se dezvolte în mod „neacademic” personalitatea. Educația precolară stimulează copiii să se dezvolte în mod special capacitățile artistice, respectul pentru natură și creativitatea (le place să cânte, să danseze și să interpreteze roluri).

„Lumea în care se dezvoltă azi copiii este una complexă și contradictorie, diferită de lumea pe care au cunoscut-o altădată adulții de azi. Problemele acestei realități cer răspunsuri rapide și flexibile. De aceea, tânărul generație trebuie pregătit nu numai să înțeleagă și să suporte schimbările permanente, ci și să le înfruntă. Copiii de azi vor fi agenții schimbării de mâine și evoluția va depinde de soluțiile lor dinamice și adaptate. Idealul educațional de azi îl reprezintă omul care stăpânește schimbarea. Stăpânirea schimbării presupune nu numai adaptarea la realitate, ci și permanenta interogație asupra soluțiilor găsite. Omul viitorului este cel care formulează și adresează întrebări” (Vrăma, 2002, p. 52).

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Alexandru, J. *Cunoașterea copilului precolară*. București: Lyceum, 1992.
- Both, K. *Jenaplan 21*. Nederlandse Jenaplan Vereniging, 1997.
- Cuciureanu, M. *Educația altfel – Peter Petersen și modelul Planului Jena*. București: Cartea Universitară, 2006.
- Comănescu, M. *Cunoașterea mediului - grupa pregătitoare, Ghidul educatoarei*. București: R.A., 1998.
- Egan, K. *Predarea ABC-ului învățării*. București: D.P.H., 2007.
- Papp, D. *Copiii și natura 2000 – Colecție de jocuri în natură*. Târgu-Mureș: Asociația „Grupul Milvus”, 2013.

Schulman, E. *Didactica pre colar*. Bucure ti: Editura V&Integral, 1998.

Vr ma , E. Educa ia pre colar în fa a provoc rilor mileniului trei. În: P un Eugen, Iucu Romi a. *Educa ia pre colar în România*. Ia i: Editura Polirom, 2002, pp. 51-87.

****Curriculum pentru înv mântul pre colar*. Bucure ti: D.P.H., 2009.
